מטות ב

א. אין דער פרשה [1], וואו אידן זיינען נצטווה געווארן אויף די דינים פון הגעלת כלי מדין, פרעגט דער רמב"ן [2]: פארוואס האט מען אנגעזאגט די הלכות פון הגעלת כלי נכרים ערשט ביי מלחמת מדין און ניט פריער, ביי מלחמת סיחון ועוג, וואס אויך פון זיי האבן די אידן געגומען שלל [3] (וואס אין דעם זיינען דאך זיכער געווען אויך כלים)? און דער רמב"ן פארענטפערט, אז ארץ סיחון ועוג „מנחלת ישראל היא והותר להם כל שללם אפילו האיסורים . . ואמרו רבותינו [4] קדלי [5] דחזירי אשתרי להו אבל מדין לא הי' משלהם ולא לקחו את ארצם רק לנקום נקמתם . . ולכך נהג האיסור בכליהם".

פרעגן *[5] מפרשים [6] אויף דעם: אין דער פרשה זיינען אידן אנגעזאגט געווארן ניט נאר אויף די דינים פון ג'יעולי כלים של נכרים, נאר אויך אויף טבילת כלים של נכרים, ווי רש"י ברייגט עס דא ארא, און ווי דער רמב"ן אליין איז דא מאריך אין דעם — היינט פארוואס זיינען זיי ניט נצטווה געווארן אויף טבילת כלים פריער, ביי מלחמת סיחון ועוג? און דא קען מען דאך ניט ענטפערן, ווי ביי דעם דין פון הגעלה, אז ביי מלחמת סיחון ועוג איז אפילו „קדלי דחזירי אשתרי להו", ווייל דער טעם פון טבילת כלים איז ניט צוליב דעם איסור וואס איז בלוע אין דער כלי — ווארום אויך נייע כלים של נכרים דארפן האבן טבילה [7] — (נאר (ווי עס שטייט אין ירושלמי [8]) „לפי שיצאו מטומאת הנכרי ונכנסו לקדושת ישראל")?

און הגם אז דער רמב"ן שרייבט גלייך פאר דעם: „ולבי מהרהר עוד לומר שהטבילה הזו מדבריהם, והמקרא אסמכתא עשו אותו" — איז אבער ניט מובן: א) דער רמב"ן פירט דאך אויס „וזה צריך תלמוד" — ד.ה. ער איז בספק און מעגלעך אז דאס איז מדאורייתא [9]; ב) אפילו אויב דער „מקרא" איז נאר אן אסמכתא, קען מען דאך אויך פרעגן: פארוואס שטעלט די תורה די (ווערטער פון דער) אסמכתא ביי מלחמת מדין און ניט ביי מלחמת סיחון ועוג? ג) ובכל אופן: פארוואס איז דער רמב"ן גארניט מעיר וועגן דעם?

---

1) פרשתנו לא, כא ואילך.
2) שם, כג.
3) דברים ב, לה.
4) חולין יז, א.
5) בחולין שם: כתלי.
*5) לאחר זמן בא לידי ספר „טבילת כלים" (אה"ק, תשל"ה) בו מלוקט מראשונים ואחרונים — ושקו"ט שם — בכו"כ ענינים שבאו לקמן (בפנים ובההערות), ובפרט במבוא שם בסופו ובפ"ג הערה ד.
6) מהם: חת"ס עה"ת כאן. שו"ת שו"מ מהד"ת ח"ד סו"ס יז. הגאון מטשעכנאוו הובא בכלי חמדה פ' תצא (כא, יא. אות ו'). שם פ' ואתחנן (ו, י. אות ב'). שו"ת ערוגת הבושם חיו"ד סקכ"ג. שו"ת הר צבי יו"ד סק"ט. ועוד.
7) ע"ז עה, ב. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"ז ה"ג („שלא נשתמש בהן כל עיקר"). טושו"ע יו"ד ר"ס קכ.
8) ע"ז בסופה.
9) ובריטב"א לע"ז שם כ' בשם הרמב"ן: טבילה זו מדאורייתא היא דלא משמע דליהוו הני קראי אסמכתא דרבנן כו'. אבל בחי' הרמב"ן (השלם. ירושלים, תש"ל) שם: וי"ל דטבילה זו גזה"כ כו' א"נ אסמכתא. — וראה לקמן הערה 30.

ב. לכאורה וואלט מען געקענט ענטפערן[10]: ס׳איז ידוע, אז ניט אלע מצות זיינען געגעבן געווארן גלייך ביי מ״ת; עס זיינען פאראן כמה מצות וואס זיינען געזאגט געווארן אין א שפעטער־דיקן זמן, ביז אפילו בשנת הארבעים, ע״ד[11] פ׳ נחלות[12] וואס איז נתחדש געווארן שפעטער דורך די בנות צלפחד (ועוד):

ובמילא האט ניט קיין ארט צו פרעגן, פארווארפ מ׳האט ניט אנגעזאגט אויף טבילת כלים פריער (ביי מלחמת סיחון ועוג) — ווייל ערשט ביי מלחמת מדין איז געקומען דער זמן ווען עס איז נתחדש געווארן דער ענין, וע״ד „ניתנה תורה ונתחדשה הלכה״[13].

און דאס וואס דער רמב״ן פרעגט יע בנוגע גיעולי נכרים, איז עס דערפאר ווייל ס׳איז מוכרח צו זאגן, אז דער דין פון איסור בלוע — אז דאס וואס איז נבלע געווארן (פון א דבר איסור) אין דער כלי איז אסור און אסר״ט די כלי — איז שוין געווען פון פריער[14], פאר מלחמת מדין:

עס שטייט אין א פריערדיקע פרשה (צו[15]) „וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחושת בשלה ומרק ושוטף במים״, טייטשט דארט רש״י: „ישבר, לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר כו׳״; „ומרק ושוטף, לפלוט את בליעתו כו׳״ — קומט דאך אויס, אז דער ענין פון איסור בלוע איז שוין געווען פון פריער[16]; און ווייאלד אזוי, פרעגט דער רמב״ן, פארוואס האט מען ערשט ביי מלחמת מדין אנגעזאגט די דינים פון גיעולי נכרים, און ניט ביים פריערדיקן מאל ווען איידן האבן אריינגעקראגן כלים וואס דארפן האבן גיעול — ביי מלחמת סיחון ועוג.

עס איז אבער נאך אלץ ניט גלאטיק: ווייאלד דער רמב״ן רעדט וועגן ביידע זאכן, סיי גיעולי נכרים און סיי טבילה, האט ער עכ״פ געדארפט דערמאנען בקיצור דעם חילוק הנ״ל וואס איז דא צווישן זיי (וואס דעריבער פרעגט ער נאר אויף גיעו״נ און ניט אויף טבילה).

און עד״ז — ויתירה מזו — איז ניט מובן אין דעם וואס אנדערע מפרשים פארענטפערן, פארוואס מ׳האט ניט אנגעזאגט אויף טבילת כלים ביי מלחמת סיחון ועוג — וואס נוסף אויף די דחוקים וואס זיינען דא אין יעדן פון די תירוצים (ואכ״מ), איז דא די שאלה כללית: פארוואס שטעלט זיך ניט דער רמב״ן אויף דער שאלה?

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים נאך צווי תמיהות אין דעם ענין פון טבילת כלים:

א) עס איז ידוע וואס דער נודע ביהודא[17] און דער חתם סופר[18] שרייבן, אז ווען מען פארקויפט דעם חמץ צום גוי פאר פסח, זאל מען ניט פארקויפן די כלים חמוצים, ווייל דעמאלט וועט מען

---

10) וראה גם כלי חמדה פ׳ ואתחנן שם. שו״ת הר צבי שם.

11) אבל אינו דומה ממש, כי נחלות וכיו״ב לא ה׳ נוגע קודם לזה, משא״כ גיעולי נכרים.

12) פינחס כז, ו ואילך.

13) שבת קלה, סע״א.

14) ולהעיר מפרש״י כאן (פסוק כא): שנתעלמה ממנו כו׳.

15) ו, כא.

16) ודוחק לומר דקס״ד שזה חידוש בקדשים, ולכן הי׳ צ״ל עוד ציווי בנוגע לגיעו״נ.

17) בשו״ת שיבת ציון סי״א.

18) שו״ת או״ח סי׳ קט.

זיי דאַרפן טובל זיין ביים צוריקקויפן זיי פון דעם גוי נאָך פסח[19];

אָבער אין נוסח שטר־מכירה פון אַלטן רבי'ן[20] שטייט געשריבן: „וכן כלים מחו־מצים שיש עליהם חמץ בעין" — ד.ה. אַז אויך די כלים ווערן פאַרקויפט צום גוי, און פונדעסטוועגן געפינט מען ניט אַז דער אַלטער רבי זאָל זאָגן, אַז נאָך פסח דאַרף מען טובל זיין די כלים[21]. ומעשה רב — אַז מ'איז זיי ניט טובל.

אין שער הכולל[22] פאַרענטפערט ער, אַז וויבאַלד אַז דער אַלטער רבי זאָגט „(כלים מחומצים) שיש עליהם חמץ בעין", און דער דין[23] איז אַז „כל הכלים שאינו רוצה להכשירן כו' צריך לשפשפן כו' ולהדיחן כו' שלא יהא חמץ ניכר בהן"; ובמילא קומט דאָך אויס, אַז די „כלי סעודה" זיינען חייבים אין טבילה[24].

אָבער דער תירוץ איז ניט מובן: דער דין פון „צריך לשפשפן" באַציט זיך דאָך אויף אַלע כלים, און וויבאַלד אַז די כלים

19) וראה שד"ח אס"ד מערכת חמץ ומצה סי' ט' אות כז. דרכי תשובה ליו"ד שם סק"צ. שו"ת יד יצחק ח"ב סי' קסא.

20) בהלכות מכירת חמץ שבסוף הל' פסח.

21) בשד"ח שם מתרץ „כיון שדעת הקונה והמוכר שלא יתקיים המקח הזה לעולם ולא נקרא שם בעלים הנכרי על הכלים הללו כו'". אבל ראה בארוכה שו"ת יד יצחק שם שדוחה ת"י זה. ושם מסיק, שלהדיעות שמכירת חמץ הוי הערמה אי"צ טבילה, משא"כ אם הוי מכירה גמורה, עיי"ש. וראה לקמן הערה 47.

22) להרא"ד לאוואוט. נדפס גם בהוספות לשו"ע אדה"ז שם (הוצאת קה"ת) מט, א [תשב, א].

23) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תנא.

24) ע"ז שם. רמב"ם הל' מאכא"ס שם. טור ושו"ע יו"ד שם.

וואָס „צריך לשפשפן" זיינען ניט נכלל (לשיטתו פון שער הכולל) אין דער מכירה — טאָ וועלכע זיינען עס די כלים (דערמאָנטע אין שטר מכירה) וואָס מען פאַרקויפט אין חמץ?!

ועכצ"ל, אַז אין שטר מכירה באַ־ווארנט מען — אויב מאיזה סיבה האָט מען ניט משפשף געווען,

אויב אַזוי איז דאָך הדרא קושיא לדוכתי'.

מוז מען זאָגן, אַז כאָטש כלי סעודה (שיש עליהם חמץ בעין) ווערן נכלל אין דער מכירה צום גוי, פונדעסטוועגן, דאַרפן זיי, לשיטת אדה"ז, קיין טבילה ניט האָבן.

ב) איינער פון די טעמים[25] אויפן מנהג צו עסן מאכלי חלב ב(יום א' ד)חג השבועות איז, אַז דאָס איז לזכר די מאכלי חלב וואָס אידן האָבן געגעסן אין דעם טאָג פון מ"ת: וויבאַלד אַז אויף מצות שחיטה זיינען אידן נצטווה גע־ווארן, ווי רובן ככולן פון מצות, ביי מ"ת, זיינען באַלד נאסר געווארן אַלע זייערע פלייישיקע מאכלים און כלים וועלכע זיי האָבן געהאַט, ווייל פאַר מ"ת זיינען זיי דאָך ניט געווען בר זביחא — האָבן זיי במילא ניט געטאָרט עסן קיין שום מאכל ותבשיל של בשר, [זיי האָבן אויך ניט געקענט ביום מ"ת שחט'ן בהמות און כשר'ן זייערע כלים, ווייל „דכו"ע בשבת ניתנה תורה"[26]] האָבן זיי געמוזט עסן נאָר מאכלי חלב.

לכאורה קען מען אויף דעם פרעגן: ווי אַזוי האָבן זיי געקענט עסן מאכלי

25) בס' גאולת ישראל (לעמבערג, 1864).

26) שבת פו, ב. אבל ראה בארוכה לקו"ש ח"ח שיחה ג' לפ' נשא (בנוגע לשבת שבו ניתנה תורה), ובהערות *47, 48 שם.

ותבשילי חלב. ודוחק גדול לומר אַז זיי האָבן געגעסן נאָר „חמאה וחלב", אַבער ניט קיין תבשילין. ועוד — אויב אַזוי וואָלט עס אויך געדאַרפט נרמז זיין אין דעם מנהג איצט. ובכל אופן — זיי האָבן דאָך פריער געמוזט מגעיל זיין אויך זייערע כלי חלב, וואָס זיינען נאסר גע־ווארן מחמת דעם וואָס מ׳איז פריער ניט געווען אָפגעהיט פון קאָכן אין זיי בשר (אַדער תערובות בשר בחלב)?

איז עס ניט קיין קושיא, ווייל עס לייגט זיך צו זאָגן, אַז אַרויסגייענדיק פון מצרים, און וויסענדיק אַז „בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" [27], זיינען אידן געווען נזהר אין (מצות — אויך אין) בשר בחלב [28], ובמילא האָבן זיי געהאַט באַזונדערע כלים פאַר מאכלי חלב, און זיי זיינען ניט נאסר געווארן פון מאכלי בשר (אַדער פון בשר בחלב).

[נוסף צו דעם: עס זיינען דאָ גע־וויסע כלים וועלכע זיינען ראוי (צוליב זייער צורה) נאָר פאַר מאכלי חלב].

עס איז אָבער ניט מובן: אמת טאָקע אַז מ׳האָט ניט געדאַרפט מגעיל זיין די כלים ווייל אין זיי איז ניט געווען קיין בליעת איסור, אָבער ביי מ״ת זיינען דאָך אידן אַריין אין (בל׳ הירושלמי הנ״ל) קדושת ישראל [29], האָבן זיי דאָך מהאי טעמא געדאַרפט טובל זיין זייערע כלים [30] פון פריער ווען זיי זיינען נאָך ניט געווען בקדושת ישראל [31] — איז הדרן קושיין לדוכתי׳: ווי אַזוי האָבן זיך אידן געקענט באַנוצן מיט זייערע כלי חלב אָן טבילה [32]?

ד. ווי געראַטן פיל מאָל, קען מען אַרויסלערנען פון פרש״י עה״ת „ענינים מופלאים" [33] אויך ע״ד ההלכה: און כאָטש רש״י איז מפרש „פשוטו של מקרא", וואָס דערפון איז מובן, אַז מ׳קען ניט פסק׳נען א הלכה פון די עניני הלכה וואָס מ׳נעמט אַרויס פון פרש״י ע״ד הפשט [34] — פונדעסטוועגן, זיינען דאָ ערטער וואו רש״י ברענגט אַראָפ ענינים (ניט מדעת עצמו, נאָר) בשם „רבותינו דרשו" (וכיו״ב); וואָס דערפון

---

27) שמות ג, יב. וראה ר״ן סוף פסחים בשם „הגדה".

28) ראה (בנוגע לאברהם) מדרז״ל עה״פ וירא יח, ח. וראה (לענין מאכלות אסורות בכלל) פרש״י תולדות כז, ג (מב״ר פס״ה, יג). חולין צא, א. ועוד, אלא שאעפ״כ לא יכלו לאכול משחיטתם דלפני מ״ת, מכיון שאז לא היו ברי זביחא. אבל להעיר, דבס׳ גאולת ישראל שם משמע, שהכלים נאסרו מ„בשר נחירה ובהמה טמאה".

29) ראה כריתות ט, א.

30) גם להדיעות דטבילת כלים היא רק מדרבנן, הרי קיים אעפ״ה גם מצות דרבנן (ראה פרש״י תולדות כו, ה), שמזה מובן גם בנוגע לנדו״ד (כמש״נ (וירא יח, יט) „למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו גו׳"). ובפרט שלרוב הדיעות טבילת כלים היא מה״ת (הדיעות בזה — ראה שד״ח כללים מערכת ט״ת כלל ב׳. וראה שם, דדעת רוב הפוסקים דהיא מה״ת. וכן פסק אדה״ז בשו״ע או״ח סי׳ קנט סכ״א. סי׳ שכג ס״ח. וראה הדיעות בפרטיות בס׳ טבילת כלים הנ״ל במבוא אות ג׳).

31) אבל להעיר מס׳ חדרי דיעה (מובא בדרכי תשובה יו״ד שם סק״ד) שהניח בצ״ע אם כלים של גר המתגייר צריכין טבילה.

32) ואין לומר שטבלו הכלים שלהם — כי: א) לא אשתמיט בשום מקום לומר שעשו זה. ב) פלוגתא (ראה שו״ע (ושו״ע אדה״ז) או״ח ססכ״ג ס״ז (ח׳)) אם מותר להטביל כלים חדשים בשבת. ובשו״ע אדה״ז שם: ואם א״א כו׳ לא יטביל כו׳. — והרי קיים א״א (ובמילא גם כו״כ מיו״ח) גם מצות דרבנן.

גם דוחק לומר שהשתמשו בכלים שאי״צ טבילה (כלי חרש וכיו״ב) — דא״כ הי׳ צ״ל נרמז זה (או כיו״ב) בהמנהג דאכילת מאכלי חלב.

33) ל׳ השל״ה במס׳ שבועות שלו (קפא, א).

34) וגם בפירושו על הש״ס — ידוע דרש״י פרשן ולא פסקן (יד מלאכי כללי רש״י אות ב׳. שד״ח (כרך ט׳) כללי הפוסקים סי׳ ח אות ט׳).

איז מובן, אז הגם דאס איז א דרש וואס איז נוגע צו „פשוטו של מקרא" (און דעריבער ברייננט עס רש"י אראפ בפירושו), איז עס אבער אויך אויסגע־האלטן אין דעם אופן הלימוד פון „ורבותינו דרשו" — אין דעם לימוד ע"ד ההלכה[35].

און אזוי אויך בנדו"ד, איז דער ביאור בכהנ"ל מובן פון פרש"י דא אין אונזער פרשה:

וועז רש"י ברייננט אראפ דעם ענין פון טבילת כלים (אויף די ווערטער „אך במי נדה יתחטא") זאגט ער: „לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת, א"ל צריכין הכלים גיעול לטהרם*[35] מן האיסור וחטוי לטהרן מן הטומאה. ורבותינו דרשו[36] מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה כו'".

איז מובן פון פרש"י, אז (לשיטתו) איז דער ענין פון טבילת כלים פארבונדן מיט"ץ איסור („להכשירן מן האיסור")[37].

איז אבער שווער: דער דין[7] איז דאך, אז אויך כלים חדשים זיינען מחוייב בטבילה, כאטש זיי האבן ניט אין זיך קיין בליעת איסור, און ווי די גמרא[36] איז מסביר: „דהא ישנים וליבנן כחדשים דמו ואפילו הכי בעי טבילה"; נאכמער: רש"י אליין טייטשט די ווערטער פון סיום הפסוק „וכל אשר לא יבוא באש תעבירו במים": „וכל אשר לא יבוא באש — כל דבר שאין תשמישו ע"י האור .. ולא בלעו איסור"; „תעבירו במים — מטבילו ודיו כו'" — היינט וויבאלד אז די כלים „לא בלעו איסור", ווי פאסט צו זאגן אז מ'דארף זיי טובל זיין „להכשירן מן האיסור"?

ה. וועט דאס ווערן פארשטאנדיק בהקדם דעם דיוק אין לשון רש"י: ביי גיעול זאגט רש"י אז דאס טוט אויף „לטהרם מן האיסור" (און אזוי אויך „חטוי" — „לפי פשוטו" — איז „לטהרן מן הטומאה"), משא"כ ביי טבילה זאגט ער דעם לשון „להכשירן מן האיסור"; וי"ל, אז מיט דעם שינוי הלשון[38] (בהמשך אחד) צווישן הגעלה („לטהרם" און טבילה („להכשירן") איז רש"י מבאר דעם חילוק צווישן הגעלה און טבילה:

דער גדר פון „טהרה" איז שייך נאר ביי א זאך וואס האט אין זיך טומאה*[38] אדער איסור, און דעריבער ווערט הגעלה — וואס נעמט ארויס די מציאות האיסור וואס איז בלוע אין דער כלי — אנגערופן „לטהרם מן האיסור";

„להכשירן" איז ווי לשון הכנה (ע"ד „הכשר מצוה"): די כלי ווערט מוכן ומוכשר צו קענען זיך באנוצן מיט איר;

---

35) וגם בנוגע לפי' על הש"ס — ראה שד"ח שם דלאו בכ"מ אמרינן דרש"י לאו פסקו.

*35) כן הוא בכל הדפוסים שראיתי — במ"ם, אף שתיכף לאח"ז: „לטהרן", „להכשירן" — בנו"ן.

36) ע"ז שם.

37) וראה גם רמב"ם הל' מאכא"ס שם סה"ה: „הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגיעולי עכו"ם". ובלח"מ שם מפרש דתיבות אלו קאי על „עבירתו באש" — אבל ראה פיה"מ סוף ע"ז: וכשיטבלו כו' הם טהורים לענין האסור והמותר ג"כ מוסף על ענין טומאה וטהרה.

וראה בדברי שאול ליור"ד שם, שלדעת הרמב"ם ב' ענינים בטבילת כלים: א) מן התורה היא משום גיעולי עכו"ם (דאף שיצא ע"י ליבון וכדו' בכ"ז להשתמש בו בקביעות צריך טבילה). ב) מדרבנן יש בה גם משום טומאה וטהרה, כבירושלמי (וכלים חדשים חייבים בטבילה רק מדרבנן). ואכ"מ.

38) אפילו את"ל דבכלל גם גבי הגעלה י"ל הלשון „הכשר" (כברמב"ן כאן. ובכ"מ) — השינוי בזה בפרש"י מוכח כבפנים.

*38) להעיר גם מ„טהר יומא" (ריש ברכות).

ד.ה. דער אויפטו פון טבילה איז ניט צו ארויסנעמען די מציאות האיסור פון דער כלי — דאָס האָט זיך שוין אפ־ געטאָן דורך הגעלה, אדער ס׳איז לכתחילה ניט געווען קיין איסור — נאָר צו מאכן די כלי מוכשר פאר א השתמשות (פון א אידן) וואָס איז מושלל פון איסור, פון אפשרות ועלוליות האיסור: וועו די כלי איז אין רשות פון נכרי, אפילו וועו ער האָט לפועל זיך דערמיט ניט משתמש געווען מיט א דבר איסור, איז אבער דאָ די אפשריות אז ער זאָל אזוי טאָן[39]: און דעריבער, וועו די כלי גייט אריבער אין דעם רשות פון א אידן, צו א השתמשות וואָס אין איר איז ניטאָ אפילו די „אפשריות" פון באָנוצן זיך מיט א דבר איסור*[39], דארף די כלי האבן טבילה „להכשירן מן האיסור"[40].

[בדוגמא בעניננו — באם ציווי בנוגע די נשי מדין, אז „וכל אשה יודעת איש גו׳ הרגו"[41], וואָס דאָס מיינט (ניט נאָר די וואָס דאָס איז ביי זיי געווען אין פועל, נאָר כפרש״י) אויך די וואָס זיינען „ראוי׳ להבעל אעפ״י שלא נבעלה"].

און דערפאר דארפן אויך כלים חדשים (אדער די וואָס „תשמישן בצונען") האבן טבילה — הגם אז „לא בלעו איסור" — ווייל מיט דעם אליין וואָס זיי האבן זיך געפונען אין רשות פון נכרי, זיינען זיי געווארן „ראוי" צום ענין האיסור[42].

ו. עפ״י כהנ״ל ווערן פארענטפערט די דריי תמיהות הנ״ל — (א) פארוואָס פרעגט דער רמב״ן נאָר אויף גיעולי נכרים און ניט אויף טבילת כלים? (ב) פארוואָס דארף מען ניט טובל זיין די כלים וואָס מ׳פארקויפט צום גוי אין דעם חמץ? (ג) ווי האבן אידן, באלד נאָך מ״ת, זיך געקענט באנוצן מיט זייערע כלים (של חלב) אן טבילה? —

א) דער רמב״ן שטעלט זיך דאָך אויף פרש״י, ער איז מעתיק „לשון רש״י" (אויף די ווערטער „וכל אשר לא יבוא באש") און איז זיך מפלפל אין זיי, און רש״י זאָגט אז טבילה איז כדי „להכשירן מן האיסור" —

---

39) להעיר מדין ד„כל שהוא מקבל טומאה כו׳ אין מסככין בו״ (סוכה יא, א). וכמה כיו״ב.

*39) להעיר ממרז״ל: אטו ברשיעי עסקינן (יומא ו, א).

40) ויש להמתיק עפ״ז סברת הצפע״נ (הל׳ מאכא״ס שם ה״ג) דרק אם העכו״ם עשה זה עבורו לסעודה אז חייב טבילה מן הדין אבל אם עשאו לסחורה י״ל דאין עליהם שם כלי סעודה כלל כו׳.

אבל עיין המשך דבריו שם. אבני נזר חיו״ד סקי״ו (ושם, דכלי סעודה „היינו שישתמש בה ישראל בצורכי סעודה").

41) פרשתנו לא, יז.

42) וראה ריטב״א לע״ז שם: „כלי סעודה כו׳ פי׳ ומשום דסופן להשתמש באיסור ויצאו לקדושה הצריכה הכתוב טבילה אף בחדשים כו׳". ולהעיר, דמלשונו משמע שהטומאה היא לא משום שהכלי נמצא ברשות העכו״ם, כ״א מצד זה שראוי לבליעת איסור (ועד שבסופו ודאי שיבלע איסור), ולכן היא רק בכלי סעודה. וכן מוכח במאירי לע״ז שם, דהטבילה היא „על שיוצאין מטומאת גיעול לקדושת מאכלות". ועי״ש, שלכן טבילה צ״ל „אחר שהוכשרו שאם אתה מטבילן עד שלא הוכשרו האיך הם נכנסים לקדושה ועדיין אינן ראויין לה ונמצאת הכלי טובל ושרץ בידו". וי״ל דמפרשים כן גם דעת הירושלמי. וראה רשב״א (בתורת הבית בית ד׳ ריש שער ד׳) שלמד דין הנ״ל (שטבילה צ״ל לאחרי הכשרו) ממה ש„מפרש בירושלמי שצריך להטביל לפי שיצאו כו׳" (ועד״ז מוכח בריטב״א שם לפנ״ז ד״ה תנא וכולן). ודלא כבט״ז יו״ד ר״ס קכא. וראה תוד״ה מגעילן ע״ז שם. ועפ״ז אין פלוגתא בין הירוש׳ והבבלי (ראה בנוגע לחתיכות כסף לעשות מהן כלים האם צריכין טבילה (כפי׳ הפנ״מ שם. משא״כ הרידב״ז שם. שו״ת חת״ס יו״ד סקי״ד); והבבלי (ע״ז שם) ד„כלי סעודה אמורין בפרשה", שלכן „זוזא דסרבלא" אי״צ טבילה, ד״ה לחתיכות כסף (וכפסק הרמ״א יו״ד סק״כ ס״י)). ו„כלי סעודה" דוקא — אינו גזה״כ כ״א מפני שראויין לבליעת איסור.

דאַרף שוין דער רמב"ן ניט פרעגן באַזונדער אויף טבילה, וואָרום דער זעלבער תירוץ וואָס איז דאָ אויף הגעלה — אַז ביי מלחמת סיחון ועוג אפילו „קדלי דחזירי אשתרי להו" [43] — איז אויך גילטיק אויף טבילה: וויבאַלד ביי מלחמת סיחון ועוג איז אינגאַנצן ניט געווען דער גדר פון „איסור" (וואָרום אפילו „קדלי דחזירי אשתרי להו"), איז במילא אויך קיין אַרט ניט געווען אויף אפשריות איסור (וואָס אויף דעם קומט דער ענין פון טבילה — „להכשירן מן האיסור") [44].

ב) מכירת חמץ: כאָטש מ'פֿאַרקויפט טאָקע דעם חמץ און כלים חמוצים צום גוי, און מ'גיט אים אפילו איבער די מפתחות פון די חדרים וואו זיי געפינען זיך [45], פֿאַרקויפט מען אַבער אין אַן אופן וואָס מ'ווייס מלכתחלה אַז גלייך נאָך פסח וועט עס צוריק געהערן צום אידן; און אינו שכיח כלל [46] אַז דער גוי זאָל לפועל נוצן דעם פֿאַרקויפטן חמץ און די כלים [ביז עס זיינען פֿאַראַן אחרונים [47] וואָס זאָגן, אַז דער גאַנצער ענין פון מכירת חמץ איז כעין הערמה, נאָר לגבי חמץ איז דאָס אויך מספיק]:

און וויבאַלד די מכירה איז אין אַן אופן אַז דער גוי האָט ניט די אפשריות צו נוצן די כלים, דעריבער דאַרפן זיי ניט קיין טבילה „להכשירן מן האיסור" [48]. [און אין פאַל וועט דער גוי וועט יע נוצן די כלים — דעמאָלט וועלן זיי האָבן אויף זיך ניט נאָר דעם חיוב פון

---

43) הביאור לדעת רש"י (בפשוטו של מקרא) למה לא נצטוו על הגעלה במלחמת סיחון ועוג — שהרי הענין ד„קדלי דחזירי אשתרי להו" לא נזכר כלל בפששים — י"ל בפשטות:

הדין דבליעת איסור הי' מכבר כמ"ש בפ' צו (כנ"ל בפנים ס"ב), ולא הוצרך להזהיר ע"ז במלחמת סו"ע; משא"כ במלחמת מדין שלא היתה ע"י משה (וגם הנהגתם לא היתה כדבעי עד ש„ויקצוף משה גו' "), הוצרך להזהיר ע"ז עוה"פ.

ובפשטות עוד יותר (ויתורץ גם למה לא נצטוו על טבילת כלים במלחמת סו"ע): פרשת גיעו"נ (כאו) באה רק בשביל החידוש (להעביר חלודה, טבילה ועוד) — ועפ"ז יתורץ למה לא הזהירום דכלי חרס ישבר — והחידוש נתחדש אך עתה, ע"ד הנ"ל בפנים ס"ב.

44) ברמב"ן שהובא בריטב"א לע"ז שם: דשמא הכא גזרת מלך היא משום מעלה ששאה בטבילת גר. ובחי' הרמב"ן (השלם הנ"ל): והטעם לזה שהצריך הכתוב טבילה זו לפי שיצאו מטומאת הגוי ונכנסו לקדושת ישראל עד שפלטו גיעולי הגוים. ומזה שכ' (ברמב"ן השלם שם) שאין טבילה זו עולה להם אלא לאחר הכשירו, וכן מסיום לשונו „עד שפלטו גיעולי הגוים", משמע דס"ל, דהטומאה שייכת לבליעת איסור, וכנ"ל הערה 42 (בדעת המאירי כו').

45) שו"ע אדה"ז או"ח סתמ"ח סי"ג.

46) וי"ל דהוא ע"ד (ולא ממש) דהכלל דהתורה על הרוב תדבר (מו"נ ח"ג פל"ד), אזלינן בתר רובא (חולין יא, רע"א. וש"נ), אפילו ר"מ לא חייש למיעוטא דמיעוטא (יבמות קיט, ב. וש"נ), רוב ענין החזקות ועוד. ואכ"מ.

47) נסמנו בשד"ח מערכת חו"מ שם אות טו. אבל לא כ"ה שיטת אדה"ז — ראה הלכות מכירת חמץ לאדה"ז (בסוף הל' פסח) בתחילתו דחמץ הנמכר אינו בכלל ביטול כו'. שו"ת הצ"צ או"ח סי' מח (נעתק בהוספות לשו"ע אדה"ז שם ע' 42 [1348]).

אבל גם לשיטת אדה"ז — ראה שו"ת הצ"צ שם „ד(רק) אין זה הערמה האסורה מכיון שמדינא הקנין קיים כו'", וכיון „שזהו דרך מקח וממכר אין ההערמה ניכרת" (אבל שם מסיים: „ועוי"ל ועיקר דאחר . . ערב קבלן . . אין זה הערמה"). ובפסקי דינים לאו"ח סתמ"ח (לב, ד. נעתק בהוספות שם כג, א [תרעו, א]) „דהמכירה היא רק לצורך הפקעת איסור כו'". ואכ"מ.

48) וי"ל דהנוב"י והחת"ס שמצריכים להטביל הכלים שנמכרו להנכרי עם החמץ, ס"ל דכיון שביכולת הנכרי להשתמש בהכלים וע"פ תורה אסור למנעו מזה — ה"ז אפשריות דבליעת איסור אף שאינו שכיח כלל.

טבילה[49], **נאָר אויך דעם חיוב פון** הגעלה].

ג) מאכלי חלב בשבועות: ווי גע־

רעדט, זיינען אידן פאַר מ"ת געווען אַפּ־ געהיט אין בשר בחלב, ובמילא איז ניט נאָר וואָס זייערע כלי חלב האָבן בפועל ניט געהאַט קיין בליעת איסור, נאָר נאָכ־ מער: ס'איז ניט געווען קיין אפשריות **אויף דעם: און דעריבער האָבן זיי זייערע כלים (פון חלב) ניט געדאַרפט טובל זיין — ס'איז ביי די כלים ניט שייך דער ענין פון „להכשירן מן האיסור".**

(משיחת ש"פ נשא תשל"ו)

---

49) וי"ל שגם אז לא יצטרכו טבילה, דטבילת כלים חידוש הוא (דאינו בכלי חרס וכו'), ואין לנו אלא במקום שמפורש הוא, ולא באופן דלא שכיחי כלל.

ועפ"ז א"צ לדחוק ולחדש דפליגי בזה על הנ"ל דס"ל דאין טובלין מפני שאינה מכירה גמורה.